

ULMANI LAIKU LIMBAŽI

Gaitu sākot!

Īavusi mums atvērt izstādi datumā, kas vislabāk atbilstu šim solījumam - 15.maijā. Tāpēc, sākot no šodienas, dažas turpmākās nedēļas publicēsim vienotu mazu grāmatu veidojošu rakstu sēriju, kurā apskatīsim dzīves gaitu un ikdienas īpatnības Limbažos un tuvākajā apkārtnē no 1934. līdz 1939.gadam, jeb, citiem vārdiem, no dzelzceļa ienākšanas Limbažu pilsētā līdz Otrā pasaules kara sākumam. Šī speciālā rakstu sērija palīdzēs jums, apmeklējot izstādi, labāk saprast, kāpēc esam izvēlējušies tos vai citus attēlus, priekšmetus un pasniegšanas veidu. Pienemiet šo rakstu darbu kā mūsu dāvanu Limbažu pilsētas un novada ļaudīm, ar kuru palīdzību un kuru dēļ muzejs līdz šim ir pastāvejis. Nemiet par labu!

Par Ulmani un Limbažiem

Kārlis Ulmanis nāca pasaulē 1877.gadā kā zemgalietis un viņam bija paredzēts ievērojama ierēdņa vai piensaimnieka karjeras ceļš. Paša spītīgais pasaules redzējums neļāva tam notikt un, lai arī Ulmanis bija veiksmīgs kā pienkopības skolotājs Vidzemē un biezpīena ražotājs tālajā Amerikā, vislabāk viņš jutās sabiedriskajā darbā. Grūti spriest, kā veidotos Kārla Ulmaņa dzīve, ja 1896.gadā viņš nesastaptu ievērojamo Valmieras uzņēmēju Hermanni Enzeliņu, kas klūst par viņa domubiedru un atbalstītāju smagākajos dzīves posmos. Pateicoties Enzeliņam zemgalietis Ulmanis kļuva par Vidzemē pazīstamu sabiedrisko darbinieku un Vidzemē viņš smēlās spēkus, kas 1918.gadā ļāva uzņemties jaundzimušās valsts vadību. Par nožēlu, 20.gadsimta Limbažu vēsturē bieži gadījies tā, ka pilsēta un novads piedzīvoja visus tos pašus jaunumus un nelaimes, ko pārējā Vidzeme, bet nesastapa vaigu vaigā laikmeta vadošos darbiniekus. Limbaži nevar pieprasīt "Ulmaņa pilsētas" godu, bet jāsaka, ka to nevar darīt pat Valka, kurā Ulmanis nodzīvoja divus svarīgus gadus un pārcieta grūtāko slimību mūžā. Kārla Ulmaņa skats vienmēr bija vērsts uz vispārīgo, pat runājot ar zemniekiem par kārtējiem lauku darbiem. Viņam patika Latvija tās kopumā, daži novadi gan vairāk par citiem un, izvēlējies braukt pa Gaujas lejteces pagastu ceļiem 1921. un 1937.gadā Ulmanis drīzāk nejauši iegriezās, jeb pareizāk būtu teikt, izbrauca caur Limbažiem, taču nekas vēsturiski pieminams tieši tajās dienās nenotika. Kārlis Ulmanis mums ir svarīgs kā Latvijas un Limbažu vēstures laikmeta autors.

Goda vārti - obligāts īpaši svinīgas sagaidīšanas piederums.

Sludinājumi

2020.gada 22.maijā

Limbažu muzejs,
Vecais ugunsdzēsēju depo
un Limbažu pilsdrupu skatu tornis
atsāks uzņemt apmeklētājus!

Par Ulmaņa laikiem

Pārlieku aizrautīgi ļaudis, kas visiem spēkiem vai nu slavē vai nopol Ulmani, parasti dēvē par Ulmaņlaikiem visu tā saucamās Pirmās Republikas posmu no 1918. līdz 1940.gadam. Nestrīdēsimies, Ulmanim bija milzu nopolni un nozīme Latvijas valsts radīšanā, taču viņš darbojās kā viens no veselas dibinātāju plejādes, kuru ieguldījumu turpinām pētīt vēl šodien. Ap 1928.gadu, valsts dibināšanas desmitgadei tuvojoties, Ulmanis jau bija kļuvis drīzāk par vēstures leģendu. Tad pēkšņi notika Ulmaņa atdzimšana par aktīvu politiķi. Viņa mūža dižākais laiks, kad tika likts lietā viss iepriekš izdomātais un iecerētais, bija piecus ar pusi gadus ilgs posms no varas pārņemšanas 1934.gada 15.maijā, līdz brīdim, kad Vācijas plēsonīgie nodomi 1939.gada 1.septembrī izraisīja Otru pasaules karu un Latvija nonāca ekonomiskā blokādē.

Piedāvājam jūsu uzmanībai tieši šo periodu, jo tā laikā Limbaži un novads pārvērtās, ja ne gluži pēc izskata, tad saimnieciskajām un sabiedriskajām funkcijām, kā rezultātā tradicionālās kopienas pilsētu nomainīja reģionālais centrs, kāds pastāv vēl šodien. Pēc būtības, tas bija otrs svarīgākais brīdis Limbažu pilsētas vēsturē kopš tā laika, kad ap lībiešu pilskalnu sāka veidoties pirmā apmetne. Par Ulmaņlaiku sākumu Limbažos varam uzskatīt 1934.gada 15.septembri, kad pilsētā pienāca pirmsais vilciens no Rīgas. Lai kā Ulmaņa un viņa līdzgaitnieku darbību vērtētu citos Latvijas novados, šeit, tāpat kā vismaz pusē no Valmieras aprīķa, tā bija augstākā mērā pozitīva, jo izrietēja nevis no viena, kaut ievērojama, cilvēka lēmumiem, bet visas Latvijas valsts saimnieciskās darbības. "Labie laiki" Limbažos toreiz pienāca nevis pateicoties Ulmanim, bet Latvijai Ulmaņa vadībā.

Limbaži pēc 1918.gada

Sludinājumi

**Limbažu muzejā
sākot ar**

**2020.gada
22.maiju**

JAUNA IZSTĀDE!

**"Ulmanlaiki Limbažos
1934.-1939."**

Pāreja no pakļautības Krievijai uz neatkarību, Limbažiem, tāpat kā gandrīz visām latviešu apdzīvoto zemju pilsētām, nebija viegla, jo milzīgā Austrumeiro-pas tirgus zaudēšanai bija sava cena. Iedzīvotāju skaits no aptuveni 4700 cilvēkiem 1914.gadā saruka līdz 3085 cilvēkiem 1925.gadā un 1935.gada tautas skaitīšanā bija vairs tikai 2870. Iedzīvotāju dabiskais pieaugums Limbažos un Limbažu pagastā divdesmitajos un trīsdesmitajos gados parasti bija negatīvs, citiem vārdiem, mirušo vairāk kā dzimušo. Limbažos un tuvākajos pagastos dzimušo Rīgas viesstrādnieku ap 1935.gadu bija ne mazāk kā 1500. Pilsētas budžets nepārsniedza vienu ceturto daļu no Cēsu un vienu septīto daļu no Valmieras ienākumiem, kas nozīmēja pašvaldības nespēju pabalstīt mazturīgos un uzlabot pilsētas saimniecību tādā mērā, kā darīja bagātākie kaimiņi. Limbažu ienākumi lielā mērā bija atkarīgi no novada zemnieku un zvejnieku regulāriem tirgu un pilsētas veikalu apmeklējumiem, ko apgrūtināja galveno satiksmes ceļu stāvoklis visapkārt Limbažiem. Vēl vairāk to pasliktināja dabus apstākļi, jo Limbažu pilsēta atrodas ģeogrāfiskā punktā, kas dažreiz saņem vairāk sniega un lietus kā kaimiņu novadi. Limbažu galvenais Vidzemes ceļš veda uz Cēsim un satiksme ar Valmieru vēl 1934.gadā pa tiešo zemes ceļu bija tik slikta, ka to veica, dodoties uz šaursliežu dzelzceļu pie Puikules vai Cēsu staciju. Atrašanās Valmieras aprīņķī uzlika limbažniekiem par pienākumu katras dokumenta kārtošanas nolūkā mērot šo grūto un dārgo maršrutu uz Valmieru. Jāņem vērā, ka automašīnu toreiz bija ļoti maz un pa lauku ceļiem tās brauca ne ātrāk kā 20 - 30 kilometrus stundā, tādēj preču un cilvēku kustība uz Valmieru un it īpaši Rīgu bija Limbažu nopietnākā problēma.

Celš uz Rīgu nebija viegls. Lietavās un putenī - nepārvarams.

Par reņģēm un zirgiem

Limbaži divdesmito gadu beigās.

Vēl šodien, kad no zivju vezumu laika mūs atdala paaudzes, dzirdot Limbažu vārdu pavisam netālu novadu ļaudis uzreiz piemin reņģes. Ieradumam ir milzu spēks un tautas valoda joprojām negrib atteikties no "reņģu pilsētas" palamas Limbažiem. Patiesībā svaigas zivis bija viena no Limbažos visgrūtāk pieejamajām precēm, jo pat ceļš uz Tūju bija tik slikts, ka 1938.gadā to plānoja savienot ar Limbažiem ar dzelzceļu. Izņemot noteiktas tirgus dienas, kad iebrauca Skultes un citu piejūras pagastu zvejnieki, par kuru preci un ierašanās brīdi Limbažiem varas nebija, zivis, izņemot žāvētas reņģes un mencas, pilsētā bija delikatese. Zivju saglabāšana ledus pagrabos nebija viegla un trīs apkārtnes zvejas ezeri piederēja Rīgai, kas tos iznomāja lieltirgotājiem. Pēc 1918.gada galvenā vietējā tirgus dzīvā prece bija mājlopi - sīvēni un it īpaši zirgi. Iestājoties siltākam laikam, nomaļākā Limbažu apkārtnes pļavā parasti apmetās čīgānu zirgu tirgotāji, kas piedāvāja pat mazturīgam saimniekam pieejamu preci. Līdz ar viņiem uz lielāku tirgu atbrauca arī sugas zirgu pārdevēji un parastā gadatirgus dienā īpašniekus mainīja ne mazāk kā 250 zirgi, kuru cena svārstījās no 20 līdz 750 latiem un zirgu pasaes pārrakstošie ierēdņi dienas beigās nespēja kustināt rokas.

No tirdziniekiem pārtika viss Limbažu saimnieciskais centrs apģērbu veikali vecajā Tirgus laukumā, restorāni Jūras ielas sākumā un daudzi un dažādi veikali tālāk pa Cēsu, Burtnieku un Jūras ielām. Limbažos nebija "kungu" un tautas tirdzniecības vietu - uz vienīgo 1.šķiras restorānu dūšas uzlabošanai regulāri piestaigāja pilsētas "zelta vedējs", pret kura klātbūtni iebildumu nebija. Amata meistarū pat pietrūka - ar pieciem Limbažu maizniekiem bija par maz, lai nodrošinātu pieprasījumu pēc rupjmaizes. Visvairāk sūdzību no viesiem bija par viesnīcām un iebraucamajām vietām, kuras bija slēgtas un atvērtas pēc sava, grūti izprotamā grafika. Pilsēta joprojām dzīvoja pēc 20.gadsimta sākuma kārtības un pirmajā neatkarības desmitgadē bija tikai viens liels jaunievēdums. Sākot ar 1928.gadu Limbaži un drīz pēc tam arī apkārtnes pagasti bija pieslēgti Braslas spēkstacijas elektrotīklam un, neskatoties uz 40 santīmu maksu par kilovatstundu, jau dažu gadu laikā abonentu skaits pilsētā sasniedza 400 un petrolejas lampas kļuva vecmodīgas. 1930 - 1931.gada Eiropas saimniecības sabrukums nesaudeja arī Limbažus un 1933.gadā pilsēta nonāca parādos, lai gan Latvijas kopainā tie bija niecīgi.

Parlamentārā laika saviesīgā dzīve

Limbaži pēc savas vides un demogrāfijas bija un ir ļoti latviska pilsēta. Pēc 1918.gada tikai trīs procenti vietējo iedzīvotāju bija ebreji un vēl divi procenti - vācieši. Mazskaitlīguma dēļ cittaautieši turējās savrupi, lai arī deva ievērojamu saimniecisko ieguldījumu. Sabiedriskā un politiskā dzīve bija pilnīgi latviska, ieskaitot galveno nācijas prestdāvi starp Zemnieku Savienību un sociāldemokrātiem, jeb lauku un pilsētu partiju. Limbažos, kur zemnieku kārtas Jaužu bija vairāk kā strādnieku, sociāldemokrāti atradās opozīcijā, taču viņu bija pietiekami daudz, lai 1.maija svētkos organizētu vairāku simtu dalībnieku mītiņu. Politika pēc būtības bija pretrunā limbažnieku saprātīgi iecietīgajam pasaules uzskatam un avīzes "Limbažu Vēstnesis" izdošanas pirmsais neveiksmīgais posms 1928 - 1932.gadā ar tolaik mestajiem partejiskajiem apvainojumiem parādīja, ka "neaztiec mani kā es neaztieku tevi" ir viens no galvenajiem kopienas baušļiem. Limbažos divdesmitajos gados bija ar mieru pieciest kā Valmieras Šanas biedrību tā mācītāja Steika dīvainības.

Saviesīgās biedrības džezs trīsdesmitajos gados.

Pilsētas kultūras centrs atradās Saviesīgās biedrības ēkā, kur no 1926.gada kā vietēja mēroga vadonis darbojās novadā pazīstamais ārsts Dāvids Kessels. Saviesīgās biedrības zālē notika teātra izrādes, biedrības sapulces, džeza un nopietnākas mūzikas koncerti un it īpaši pilsētā tik populārie rudens bazāri - labdarības tirdzini ar deju vakaru, ko rīkoja vismaz piecas pilsētas biedrības un draudzes. Sporta dzīve bija ļoti aktīva, taču limbažnieki stāvēja un krita tikai par futbolu - citus sporta veidus vēlākos gados nācās ieviest piespiedu kārtā. Šodien tās liktos sētas komandu spēles - reiz starppilsētu mačā neatradās pat vienas nesaplēstas bumbas, taču kaislības bija nopietnas un sporta līdzjutēju neapmierinātība varēja izbiedēt arī pilsētas pirmās personas.

Futbols Limbažos bija svēta lieta un vienīgais cieņā turētais sporta veids.

ULMANĀ LAIKU LIMBAŽI

Ļoti bieži, staigājot pa mūsdienu Latvijas pilsētu ielām, senatnes cienītājs skumst, ka tik maz kas saglabājies pēc kariem un citām lielajām pārmaiņām. Limbažos posts un pārbūves bijušas krietni mazākas, tādēļ iztēloties, kā šeit dzīvoja starp 1918. un 1934.gadu, nav grūti. Vairāk nekā 200 koka un mūra dzīvojamajās ēkās ar vismaz 900 dzīvokļiem gan lepni dzīvoja gan mitinājās aptuveni 3000 iedzīvotāju. Cipari ir mazliet neprecīzi, jo dzīvokļus dažreiz ierīkoja saimniecības piebūvēs, savukārt pilsētnieku uzskaite ne vienmēr ietvēra gadījuma darbu laukstrādniekus un ļaudis, kam bija iemesls slēpties. Par gandrīz unikālu Latvijas pilsētu Limbažus padarija namīpašnieku savas dzīves vietas un apkārtnes patriotisma apziņa. Katra dzīvojamā ēka personificeja savu cēlāju vai redzamāko īpašnieku un tika saukta viņa vārdā. Ielu numurus Limbažos lietoja iestādēm un veikaliem, iebraucēju ērtības dēļ, pārējās ēkas sauca vārdos un pastniekam nebija grūtību nogādāt vēstules pēc šādas adreses. Ceļu stāvokļa un satiksmes nošķirtības dēļ ievērojami ļaudis Limbažus apmeklēja reti un jau ieplānota svinīga priekšlašījuma vai koncerta atcelšana bija parasta lieta. ļaudis no tālākām vietām ieceļoja reti, parasti kā speciālisti, lai apmestos un strādātu jau iepriekš norunātā darba vietā. Līdz Lielajai 1930.gada krīzei 440 limbažnieku bija vietējās rūpniecības strādnieki, pārējie strādājošie - amatpersonas, tirgotāji, amatnieki un viņu izpalīgi vai algotie darbinieki.

Pilsēta kā kopiena

Ienākumu atšķirība bija no 40 latiem mēnesī sievietei nekvalificētā darbā līdz 500 latu algai ģimnāzijas direktoram un 700 pilsētas galvenajam ārstam. Ja neskaita platmaļu fabriku, Limbažos nebija uzņēmēju, kas pelnītu vairāk par nosauktajām summām. 1000 latu vienam pirkumam vai tēriņam Limbažos bija liela nauda un šādas summas izdeva tikai ārkārtas gadījumos. Nabādzību no turības Limbažos atšķira namīpašums, iespēja iegādāties labākas kvalitātes pārtiku un preces, kā arī kalpotāju nodarbināšana. Pilsētas galvas Kessela ārzemju ceļojums uz Čehoslovākiju 1935.gadā vietējā avīzē tika aprakstīts kā sensācija. Tādēļ, redzot presē to laiku cenas, vienmēr ņemiet vērā, cik maz cilvēki patiesībā pelnīja. Limbažu ievērojamie ļaudis bija neliela kopa, ne vairāk par dažiem desmitiem cilvēku, ko parasti nevarēja sašķelt pat politikas pretrunas un kuru īpašo vietu sabiedrībā noteica amats vai lielāks īpašums. Sabiedriski aktīvie pilsētnieki, arī daži cittauteši, darbojās Saviesīgajā, ugunsdzēsēju, mednieku un dažās citās biedrībās, vai luterānu un pareizticīgo draudzēs. Limbažu pilsētā pirms 1934.gada ļaudis dzīvoja ne mazāk aktīvi un daudzveidīgi kā krietni lielākos reģionu centros.

Pavisam parasta diena Limbažu centrālajā laukumā.

LIMBAŽI

ULMANĀ LAIKU LIMBAŽI

Aizsākot stāstu par Ulmanlaiku Limbažiem, vēlamies brīdināt godātos lasītājus, ka šeit nebūs tenku par sadzīviskām nebūšanām, ļaužu privātiem strīdiem un apsūdzībām sīkos noziegumos. Šādi stāsti bieži bija steigā nodrukātas ļaužu valodas un saprast pēc tam, vai noticis noziegums, negadījums vai pārpratums, šodien vairs nav iespējams. Konkrētu personu vārdi saistībā ar notikumiem tādēļ tiks pieminēti vienīgi tad, ja runāsim par ļaudīm, kas pēc savas izvēles uzņēmās varu par citu cilvēku likteņiem un ar to atteicās daļas savas dzīves privātuma. Lai lasītāji nedomātu, ka tiks slēpti stāsti par vietējas nozīmes fantomasiem un citem kaupēniem, atļaujiet darīt jums zināmus bez komentāriem trīs pašus šokējošākos notikumus, kas atgadījās Limbažos viena gada laikā kaut kad Ulmanlaikos. Ar to, cerams, būs atbildēts, cik droši vai bīstami toreiz bija Limbaži.

Trīs gadījumi no dzīves

Kāda Limbažu auto īpašnieka saimniecībā glabājās muca ar 200 litriem benzīna 150 latu vērtībā, jo degvielas piegāde joprojām bija mazliet neskaidra lieta. Mucu nozaga un pie izmeklēšanas kērās policija. Tā kā 200 litru muca bija pārāk liela manta, lai pazustu Limbažos, pēc kāda laika to ar visu saturu atrada pie pilsētas automehāniķa. Kā tika paskaidrots, viņam par trešdaļu cenas to pārdevuši ne pārāk cienījami vietējie ļaudis. Skandālu atrisināja bez likuma varas iejaukšanās.

Cēsu ielā, blakus tirgus laukumam gadus desmit darbojās viens no pilsētas apģērbu tirgotājiem. Pavisam nejauši noskaidrojās, ka viņš nav tas par ko uzdojas, jo aptuveni no 1915.gada dzīvojis ar sava agri mirušā brāļa vārdu, iespējams tādēļ, lai netiktu pakļauts karaklausībai. Tā kā pārkāpums bija noticis pirms 1918.gada, Latvijas valstij bija samērā maz pretenziju pret vārda izvēli un tā izmantošanu dokumentu un līgumu sastādīšanā, taču pār tirgotāju gūlās apsūdzība Latvijas kara dienesta nepildīšanā un to risināja tiesu iestādes ārpus Limbažiem.

Kāds Skultes zvejnieks ieradās Limbažos ar īsti piedienīgu kravu - pilnu vezumu ar reņģu kastēm. No priekiem, ka ceļš galā, vīrs iegāja vienā no otrās šķiras restorāniem atpūsties un aizsēdējās. Izslāpušais zirgs pa to laiku aizgāja uz Mazezeru padzerties un ievilka līdzi vezumu. Zirgs un vezums izķluva no ezera bez starpgadījumiem, taču reņģes palika peldot ezerīņā un jādomā, tā bija vienīgā reize Limbažu vēsturē, kad Mazezerā kēra reņģes.

Sludinājumi

Vecais ugunsdzēseju depo darba laiks:

Trešdienās, ceturdienās, piektdienās
13:00-17:00

Sestdienās 11.00-17.00

Svētdienās 11.00-15.00

Pirmdienās, otrdienās SLĒGTS

Citā laikā, ar iepriekšēju pieteikšanos!

Limbažu muzejs darba laiks:

Trešdienās, ceturdienās, piektdienās
10:00-18:00

Sestdienās, svētdienās 11.00-17.00

Pirmdienās, otrdienās SLĒGTS

Citā laikā, ar iepriekšēju pieteikšanos!